

Év végi/nyári nagy példamegoldó sorozat 3. rész

Titrimetria (Oldatok térfogatós elemzése)

Igen elterjedt módszer a kémiában az oldatok koncentrációjának meghatározására. A mérés elve, hogy az ismeretlen koncentrációjú oldat ismert térfogatát ismert koncentrációjú oldattal reagáltatjuk, melynek hatóanyaga az ismeretlen oldat hatóanyagával kölcsönhatásba lép. A meghatározásnál felhasznált reakció típusa szerint most két csoporttal foglalkozunk.

- Sav-bázis titrálások (acidi-alkalimetria)
- Redoxi titrálások (oxidi-reduktometria)

A *sav-bázis titrálások* lényege minden esetben a következő ionreakció: $\text{H}^+ + \text{OH}^- = \text{H}_2\text{O}$, vagyis egy *közömbösítés*. A titrálás végpontját jól megválasztott indikátor jelzi. Ha pl. ecetsavat határozunk meg NaOH-mérőoldattal, akkor a reakció során nátrium-acetát keletkezik (CH_3COONa), mely lúgosan hidrolizál, így a titrálás végpontja (az ún. ekvivalenciapont) nem az erős sav és erős bázis reakciója során megszokott semleges kémhatásnál, hanem enyhén lúgos kémhatásnál lesz. Ilyen körülmények között fenolftalein indikátort használunk, melynek színváltása a gyengén lúgos (8-10 pH közötti) tartományban van.

A *redoxititrálások* mérőadatai között erős redukáló-, illetve oxidálószerrek vannak. Pl. a permanganometria mérőadata kálium-permanganát (KMnO_4), mely semleges közegben mangán-dioxidig (MnO_2), savas közegben Mn^{2+} -ionokká redukálódik, miközben oxidálja a vizsgálandó anyagot. A jodometria ún. segédmérőadata lehet pl. a nátrium-tioszulfát ($\text{Na}_2\text{S}_2\text{O}_3$)- oldat, mely valamilyen reakcióban keletkező vagy megmaradó jódot redukálja jodidionokká, miközben a tioszulfácionok tetrationát-ionokká ($\text{S}_4\text{O}_6^{2-}$) oxidálódnak. (Ha megnézed a kén oxidációs számát a tioszulfát-ionban és a tetrationát-ionban, láthatod, hogy tényleg oxidálódott. Különleges, hogy a kénnek a tetrationát-ionban törtszám az oxidációs száma!) A végpontot vagy a mérőoldat színének megjelenése vagy eltűnése (pl. a permanganácionok lila színének megjelenése) vagy valamilyen indikátor (pl. a jodometriában a keményítő, mely kék színnel indikálja a jód jelenlétét) jelzi.

1. Milyen koncentrációjú az az oxálsavoldat, amelynek $10,00 \text{ cm}^3$ -ét $9,85 \text{ cm}^3$ $c = 0,105 \text{ mol/dm}^3$ -es koncentrációjú NaOH-oldat közömbösíti?

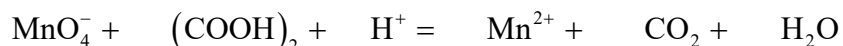
Segítség:

- Az oxálsav (sóskasav, etán-disav) az egyik legerősebb kétértékű szerves sav (COOH)₂. Még így is csak közepesen erősnek mondhatjuk.
Savi disszociációs egyensúlyi állandói: $K_{S,1} = 5,9 \cdot 10^{-2}$ $K_{S,2} = 6,4 \cdot 10^{-5}$
- Itt most ez nem számít, hiszen a közömbösítés során a lúgoldat a *teljes bemért oxálsav mennyiségét* méri, nem csak a disszociált molekulákat.
- Tehát írd fel a közömbösítés egyenletét a *kétértékű savra*.
- Innentől kezdve mennie kell.

Megoldás:

$$c_{\text{oxálsav}} = 0,0517 \text{ mol/dm}^3$$

2. Határozzuk meg annak az oxálsavoldatnak a koncentrációját, melynek 10,00 cm³-ét 12,00 cm³ $c = 0,020 \text{ mol/dm}^3$ -es KMnO_4 -oldat oxidál savas közegben, az alábbi kiegészítendő egyenlet szerint:

Segítség:

- Itt is oxálsav szerepel a feladatban, de itt redoxi titrálásról van szó. Rendezd tehát a hiányos egyenletet!
  - Írd fel az oxidációs számokat, írd alá az oxidációs szám változásokat és a legkisebb közös többszörösével beszorozva add meg a redoxireakcióban résztvevő anyagok együtthatóit.
  - A H^+ -ionok jelzik, hogy a reakció erősen savas közegben megy végbe.
  - Rendezés után úgy is ellenőrizheted magadat, hogy a jobb-, és a baloldalon a töltések összegének meg kell egyeznie.
  - A lap alján ellenőrizd a rendezett egyenletet, csak akkor menj tovább, ha az jó.
- Ha megvannak a molarányok, akkor a fogyott KMnO_4 anyagmennyiségéből következtethetsz a 10 cm³ oxálsavoldatban lévő oxálsav anyagmennyiségére. Ebből számold koncentrációt!

Megoldás:

$$c_{\text{oxálsav}} = 0,06 \text{ mol/dm}^3$$

3. Közepes töménységű kénsavoldatból kimértünk 10,00 cm³-t, és megmértük a tömegét: az eredmény 16,55 g. A kénsavoldat 10,00 cm³-ét desztillált vízzel 200,0 cm³-re hígítottuk és ennek a törzsoldatnak 5,00 cm³-es részleteit $c = 0,500 \text{ mol/dm}^3$ -es nátrium-hidroxid-oldattal titráltuk: az átlagfogyás 12,46 cm³.
Hány tömegszázalékos volt az eredeti kénsavoldat?
Milyen térfogatarányban kell az eredeti kénsavoldatot desztillált vízzel hígítani, hogy 20,00 tömegszázalékos oldatot kapjunk?

Segítség:

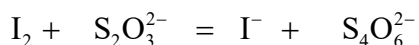
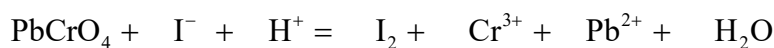
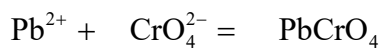
- Szerintem ezt meg tudjátok csinálni... 😊 Remélem.

Megoldás:

73,78 tömeg%-os az eredeti kénsavoldat.

kénsav : desztillált víz=1:4,45

4. 100,0 g tömegű 20°-os telített ólom(II)-nitrát-oldatból 1000,0 cm³ törzsoldatot készítünk. Ebből 25,0 cm³-es részleteket titrálunk $c = 0,500 \text{ mol/dm}^3$ koncentrációjú nátrium-tioszulfát-oldattal úgy, hogy az ólomionokat előzőleg kromácionokkal lecsapjuk, majd – a kromátfelesleg eltávolítása után – a csapadék kromáttartalmával kálium-jodidból jódot választunk le, s ezt mérjük a tioszulfát mérőoldattal. Ahol kell egészítsd ki az egyenleteket:

Számítsd ki a 20°-on telített ólom(II)-nitrát-oldat tömeg%-os összetételét és a só oldhatóságát 100 g vízben, ha a 25,0 cm³ térfogatú ismeretlenre átlagosan 16,25 cm³ $c = 0,500 \text{ mol/dm}^3$ -es Na₂S₂O₃-oldat fogyott.

Segítség:

- Rendezd az egyenleteket! Rendezés után nézd meg a lap alján a rendezett egyenleteket, és csak akkor menj tovább, ha az rendben van.
- Egészítsd ki a mondatokat: Ahány mol Pb²⁺-ion, ... annyi mol a I₂. Ahány mol a I₂, ... annyi mol a S₂O₃²⁻-ion. Tehát 1 mol Pb²⁺-ionra ..... mol S₂O₃²⁻-ion fogy.
- Számítsd ki a fogyott tioszulfát mennyiségét, és abból következtess a törzsoldat ólomion tartalmára, ami egyben az ólom(II)-nitrát tartalom is.
- Pont ennyi volt a 100 gramm telített oldatban is.

Megoldás:

35,86 $\frac{\text{m}}{\text{m}}\%$ -os az oldat, azaz $55,909 \frac{\text{g}}{100 \text{ g víz}}$ az oldhatósága az ólom(II)-nitrátnak 20°-on.

5. Kristályvizét részlegesen elvesztett szóda 2,805 g-jából 250,0 cm³ törzsoldatot készítettünk. Ennek 10,00 cm³-ét 12,00 cm³, $c = 0,100 \text{ mol/dm}^3$ -es koncentrációjú sósavoldat mérte.

Mi a vizsgált szóda (Na₂CO₃ · x H₂O) képlete?

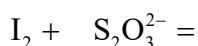
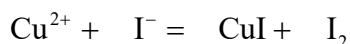
Segítség:

- Szerintem ezt meg tudjátok csinálni...?

Megoldás:

4,5 mol vízzel

6. 500 cm^3 $7,00 \frac{\text{m}}{\text{m}}\%$ -os $\rho = 1,073 \frac{\text{g}}{\text{cm}^3}$ sűrűségű réz(II)-szulfát-oldatra van szükségünk. Az oldat készítéséhez egy már meglévő ismeretlen koncentrációjú réz(II)-szulfát-oldatot kívánunk felhasználni. Ennek koncentrációját a következőképpen határozzuk meg: az oldat $20,0 \text{ cm}^3$ -es részleteihez feleslegben kálium-jodidot adunk. A folyamat során kiváló jódot $12,74 \text{ cm}^3$ $c = 0,200 \frac{\text{mol}}{\text{dm}^3}$ -es nátrium-tioszulfát-oldat titrálja az alábbi kiegészítendő egyenletek szerint.

Hány tömegszázalékos ez az oldat, ha a sűrűsége $\rho = 1,019 \frac{\text{g}}{\text{cm}^3}$?

Hány gramm $\text{CuSO}_4 \cdot 5 \text{H}_2\text{O}$ összetételű kristályt kell még feloldani benne, hogy 500 cm^3 $7,00 \frac{\text{m}}{\text{m}}\%$ -os oldatot kapjunk?

Segítség:

- Rendezd az egyenleteket! Rendezés után nézd meg a lap alján a rendezett egyenleteket, és csak akkor menj tovább, ha az rendben van.
- Egészítsd ki a mondatot! Ahány mol tioszulfáton, ... annyi mol jód reagál a 2. egyenlet szerint, és ahány mol jód képződött az első egyenlet szerint ..... annyi mol réz(II)-ion van. Vagyis ahány mol tioszulfát, ... annyi mol réz(II)-ion.
- Ez van $20,00 \text{ cm}^3$ réz(II)-szulfát-oldatban, melynek a sűrűség segítségével a tömegét is tudjuk, tehát tudunk tömegszázalékot számolni.
- A második kérdés egy klasszikus keverési egyenlettel vígan megoldható.
  - Tudod hány gramm a készítendő oldat. (500 cm^3 + sűrűség) Tudod a töménységét. m_3 és w_3
  - Legyen a keresett mennyiség az előbb meghatározott tömegszázalékos oldatból x .
 $m_1 = x$ $w_1 =$ előbb számoltad ki
  - Adunk hozzá kristályvizet réz(II)-szulfátot, melynek képlete alapján, - mint egy szilárd oldat – a szokásos módon meghatározzuk a tömegszázalékát. $m_2 =$ kiszámított tömeg- x w_2 meghatározható.

Megoldások:

Az ismeretlen réz(II)-szulfát-oldat $1,99$ tömeg%-os.

$43,43 \text{ g CuSO}_4 \cdot 5 \text{H}_2\text{O}$ kell beledobni $484,3 \text{ cm}^3$ $1,99$ tömeg%-os oldatba, hogy 500 cm^3 $7,00$ tömeg%-os réz(II)-szulfát-oldatot kapjunk.

7. Nátrium-hidroxid karbonátszennyeződését határozzuk meg. A lemerített $1,9125 \text{ g}$ tömegű mintából 250 cm^3 törzsoldatot készítünk. Ebből $10,00 \text{ cm}^3$ -t $c = 0,100 \frac{\text{mol}}{\text{dm}^3}$ koncentrációjú sósavval, fenoltalein indikátor mellett titrálunk. $8-10$ pH-ig gyakorlatilag az összes nátrium-hidroxidot

megtitráljuk, a karbonátot pedig hidrogén-karbonáttig. Ezután metilnarancs indikátort cseppentünk az oldatba (átcsapása 3,0-4,4 pH között), és tovább titrálunk az átmeneti „vöröshagymahéj” színig. A széndioxid kiforrálása után befejezzük a titrálást.

Fenolftalein mellett 15,00 cm³, metilnarancs mellett 2,50 cm³ savoldat fogyott.

Számítsd ki a minta karbonátszennyeződését tömeg%-ban!

Segítség:

- Írd fel a NaOH + HCl és a Na₂CO₃ + HCl = NaHCO₃ + ... egyenleteket. Ez a két reakció fenolftalein mellett játszódik le. Ahol a fenolftalein lila színe eltűnik, (8-10-es pH), ott van vége. A NaHCO₃ lúgos hidrolízise miatt ez nem 7-es pH-nál van, ezért kell a fenolftalein.
- Megy tovább a titrálás, csepeg a sósav, az oldatban lévő NaHCO₃ is elreagál. Írd fel az egyenletet! A végpontot a metilnarancs „vöröshagymahéj” színe jelzi.
  - metilnarancs: kb. pH=4,5 felett sárga, pH=3,1-4,4 vöröshagymahéj, alatta piros.
- A 2,50 cm³-ben lévő HCl anyagmennyisége a NaHCO₃-ot méri. a 15,0 cm³ HCl, a NaOH-t és a Na₂CO₃-t együtt. A kettő különbsége méri a NaOH anyagmennyiségét.
- Ez volt 10,00 cm³-ben, mennyi volt akkor 250,0 cm³-ben. Ez volt a kimért tömegű karbonátosodott mintában.

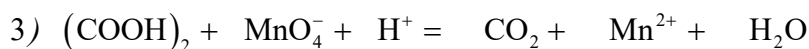
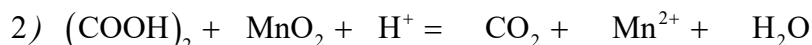
Megoldás:

34,64 tömeg% volt a karbonátszennyezés

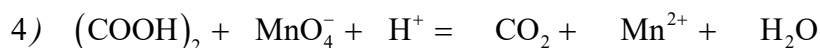
8. ♥ 10,0380 g tömegű hangyasavoldatból 100,0 cm³ törzsoldatot készítünk. Ennek 10,00 cm³-ét 5 cm³ telített nátrium-karbonáttal-oldattal meglúgosítjuk, majd 25,00 cm³ c = 0,0200 mol/dm³-es kálium-permanganát-oldatot adunk hozzá. 10-15 perces melegítés közben a következő (kiegészítendő) reakció megy végbe.

Ezután 20 cm³ c = 2 mol/dm³-es kénsavoldattal megsavanyítjuk és 25,00 cm³ c = 0,0500 mol/dm³-es oxálsavoldatot mérünk hozzá. Ez a permanganátfelesleggel és az előző reakcióban képződött mangándioxiddal is reakcióba lép. Egészítsd ki az egyenleteket!

A reakció után az oxálsav felesleget 6,50 cm³ c = 0,0200 mol/dm³-es kálium-permanganát-oldat titrálja.

Számítsd ki a törzsoldat koncentrációját!

Mekkora tömegű hangyasavat tartalmaz a minta?

Határozzuk meg a minta tömeg%-os összetételét!

Segítség:

- Rendezd az egyenleteket! Rendezés után nézd meg a lap alján a rendezett egyenleteket, és csak akkor menj tovább, ha az rendben van.
- A dőlttel szedett mondatrészek a reakciókörülményekre utalnak, a számolásban lényegtelenek, ne foglalkozz vele. A lúgosítás arra jó, hogy a permanganát nem redukálódik csak mangán-dioxidig (Mn^{4+}) míg savanyú közegben Mn^{2+} -ionig.
- Hátról indulunk. A $6,5 \text{ cm}^3$ permanganát anyagmennyiségéből a 4) egyenlet alapján számolható a maradék oxálsav mennyisége.
- A hozzáadott oxálsav anyagmennyiségéből kivonva a maradék oxálsav anyagmennyiségét megkapjuk a fogyott oxálsav anyagmennyiségét. Ez fogyott el a 2) és a 3) reakcióban az 1) egyenlet szerint képződött MnO_2 -ra és a maradék MnO_4^- -ionra. (fogyott oxálsav: $0,000925 \text{ mol}$)
- Az oxálsav a MnO_2 -dal és a MnO_4^- -ionnal eltérő anyagmennyiség-arányban reagál, ezért a következőképpen járhatunk el:
  - Tegyük fel, hogy $x \text{ mol}$ HCOOH (hangyasav) van a törzsoldat $10,00 \text{ cm}^3$ -ében. Az 1) egyenlet szerint ki lehet számolni ez hány mol MnO_4^- -iont fogyaszt el, és hány mol MnO_2 képződik.
  - Az oxálsav anyagmennyiségére tudunk egyenletet felírni. Egyrészt kiszámítottuk, tehát megvan összesen hány mol . Másrészt anyagmennyisége meghatározható az előbb bevezetett ismeretlenek segítségével. ($x=0,000325 \text{ mol}$ hangyasav)
- Innen már semmiség 😊!

Megoldás:

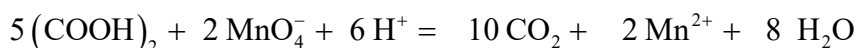
$$c_{(\text{HCOOH})} = 0,0325 \frac{\text{mol}}{\text{dm}^3}$$

A minta hangyasav tartalma: $0,1495 \text{ g}$

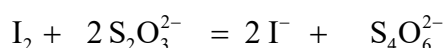
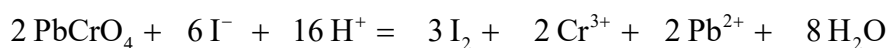
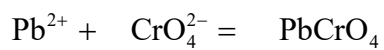
A minta összetétele: $1,49 \text{ tömeg}\%$ -os

Egyenletrendezések:

2. feladat

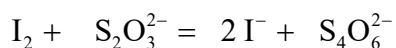
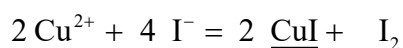
4. feladat:

A tetratiónt-ionban a kén oxidációs száma: +2,5.

6. feladat:

Az első egyenletben a Cu^{2+} -ion redukálódik Cu^+ -ionná, miközben a jodidionok oxidálódnak jóddá. Mivel a CuI csapadékban is van olyan jodidion, mely a redoxireakcióban nem vesz részt, ezt plusszban oda kell írni az egyenlet bal oldalára is.

8. feladat

